

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author

LA CONSTRUCCIÓ DE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC

Tesi Doctoral
Estanislau Roca i Blanch

Director: Joaquim Sabaté i Bel

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori. ETSAB U.P.C.
Barcelona, abril de 1993

R. 31141

EPÍLEG.

Per un altre Montjuïc.

La ciutat i la muntanya emmirallant-se en la làmina d'aigua que els projectes d'Eixample de Soler i Glòria, Fontserè i Rovira i Trias disposen entre elles, inundant les hortes de Sant Bertran.

El classicisme i la monumentalitat de les illes de Fontseré com a frontissa entre la muntanya i la ciutat.

El rigor en el traçat dels passeigs ascendents del projecte d'Urbanització Rural i Passeigs de la Muntanya de Montjuïc, de Josep Amargós, ordenant la muntanya i facilitant la relació entre la part alta i la part baixa.

El parc de la Gran Via que el propi Amargós proposà en els seus projectes d'urbanització de Montjuïc com una manera intel·ligent de permetre que el parc de la muntanya arribi a una de les artèries viàries més importants de la ciutat i es pugui veure des d'ella.

El castell concebut com un retall de la història integrada al nou parc. L'enjardinament de la zona ocupada pels barracots militars com a continuació del parc del mirador del Llobregat.

El polvorí, una altra edificació singular, a l'espera d'una rehabilitació i utilització coherent amb el parc.

El cementiri paisatgístic quan el projecte de Leandre Albareda se'ns mostra com un veritable parc urbà.

El teatre integral, encisador joc d'aigua i llum, de Carles Buigas aprofitant l'emmarcament de l'antiga pedrera de la Fuxarda.

L'ordre conceptual i la claretat de l'eix monumental de Josep Puig i Cadafalch en el projecte inicial de l'Exposició de les Indústries Elèctriques.

Laribal com a paradigma del mestratge innovador de J.C.N. Forestier. Els jardins de Miramar, o l'adequada connexió del parc amb el front portuari de la ciutat.

El planter de Tres Pins i el Botànic que ens recorden la vella saviesa de l'aterrassat dels conreus que es disposaven a les faldes de la muntanya.

El Grec, Migdia i Fossar, on l'afany per bastir Barcelona, que va deixar a la muntanya velles ferides de pedra, ara esdevenen arquitectura del teatre, la música i la pau

Els jardins de Costa i Llobera, aprofitant la bona orientació del vessant llevant de la muntanya i l'estret espai que defineix la carretera de Miramar.

L'aparcament del Parc d'Atraccions en el que és possible l'acolliment dels cotxes amagats visualment pels arbres protectors en unes terrasses hàbilment adaptades a la topografia del lloc.

El pavelló de Mies van der Rohe o les grans obres d'arquitectura de petita escala.

El rigor i la recuperació sàvia, que proposa l'Anella Olímpica, gran "àgora" inserida al bosc naturalista de la part central de la muntanya.

El Poble Espanyol com conjunt monumental d'interès turístic i com element dinamitzador de la muntanya, obert lliurement al públic des de l'avinguda del Marquès de Comillas i des de l'avinguda dels Montanyans.

El reforçament de l'accessibilitat, amb les escales mecàniques i amb el metro de motor lineal.

La recuperació de l'antiga traça dels trens de potasa i la continuació per tot el perímetre de la muntanya per una possible línia de tramvia connectada al sistema de transports de la ciutat.

L'exemple proper del Moll de la Fusta com a paradigma per superar la Ronda del Litoral i per connectar la ciutat-muntanya amb la làmina d'aigua i la disposició d'un aparcament al servei de la primera línia urbana.

Imaginar un altre Montjuïc com una manera de retre homenatge als millors projectes que s'han anat realitzant en la construcció d'una muntanya que va ésser clau en la formació inicial del pla de Barcelona, més tard va bastir la construcció del nostre Eixample i durant tant de temps va restar oblidada per la ciutat.

Barcelona, abril de 1993

BALADA DE MONTJUÏC

He arribat a l'alba per no trobar ningú.
Hi ha encara llums encesos als dipòsits de gas
i a les grues del port.
El mar enfronta la ciutat boirosa.
Tot és com sempre, penso: no calia venir.
Però el cert és que torno, m'agrada retrobar
aquest morro estripat per barrancs i pedreres,
promontori amb gangrena de cementiri al flanc.

No vol ser un parc d'estàtues fora del temps. Defensa
el seu passat de fars, afusellats, barraques.
L'exacta i empedrada memòria dels murs,
tots els senyals gravats en els troncs dels xiprers.
Quan de la passió només m'excita
sentir que l'he perdut
Montjuïc dintre meu alça el perfil abrupte
on sempre reconec les meves ombres:
amors vençuts com restes de la torre de guaita;
anys de la meva vida com bronze de canons
per fondre monuments a generals sinistres;
el ressò de l'oblit, com el cop sord dels cossos
en caure pel Canyet;
records que tinc ocults, com fa el fossat,
que guarda sota estores de roses i tulipes
les passes de les víctimes i les dels assassins.
Dins meu hi ha els arbres vells
i verds que embolcallaven
les fonts i xiringuitos, els balls de patacada.
Dins meu hi ha encara músiques de festes als afores,
la fosca de *meublés* i els ulls dels anarquistes,
l'odi de la ciutat vers els murs militars.

He arribat a l'alba per no trobar ningú.
Les cascades sense aigua em miren com uns ulls
amb el rímmel estès per la ressaca.
Plenes d'escombraries, les pedreres
són l'estrat més profund de les fonts lluminoses
del parc d'atraccions on la nòria gira
com la malenconia: això és el passat
són els dies perduts. I començo a estimar
-ara que és destruït- un temps que quan va ser
no vaig ni respectar. I estimo aquest record
que fa ressonar el vent entre els tirants d'acer
damunt la vela blanca desplegada a l'estadi.
Estimo els grans fanals de seda, les cascades
de llum amb la remor de l'aigua d'una Alhambra
que pertany al demà.

La muntanya és la culpa al mig de la ciutat.
Deixo la mà cansada sobre un canó de bronze
mentre s'alça dins meu una muntanya muda
que té oculta la història de tots.
He arribat a l'alba per no trobar ningú:
només un canó fred que si l'acaricio
és com un gran gos llop indiferent.

Joan Margarit

INSTITUCIONS CONSULTADES.

- Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona.
- Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya.
- Arxiu Històric de la Ciutat.
- Arxiu de la Corona d'Aragó.
- Arxiu de l'empresa Foment d'Obres i Construccions S.A.
- Arxiu Mas.
- Arxiu del Museu Militar de Montjuïc.
- Arxiu Lluís Permanyer.
- Arxiu del Plànol de la Ciutat. P.A.
- Arxiu del Servei de Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona.
- Institut Municipal d'Història.
- Museu d'Història de la Ciutat.
- Biblioteca Universitat Central. Facultat Geològiques.
- Biblioteca de Catalunya.
- Biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.
- Biblioteca de la Universitat Politècnica de Catalunya.

LLIBRES CONSULTATS.

- Adroer, A.M. "Las ermitas de Montjuïc". Montjuïc: història d'una muntanya. Ajuntament de Barcelona. 1984.
- Ajuntament de Barcelona. Area d'Urbanisme i Obres Públiques. **Urbanisme a Barcelona. Plans cap al 92.** Barcelona 1987.
- Ajuntament de Barcelona. Area d'Urbanisme. Ed. Oficina Olímpica. **Plans i Projectes per a Barcelona 1981-1982.** Barcelona 1983.
- Ajuntament de Barcelona. Ed. Oficina Olímpica. **Montjuïc Olímpic.** Barcelona 1992. Barcelona 1984.
- Ajuntament de Barcelona. **Les Vies de Barcelona.** Ajuntament de Barcelona - Corporació Metropolitana. 1985.
- Ajuntament de Barcelona. **Nicolau Maria Rubió i Tudorí (1891-1981).** Col·lecció Gent de la Casa Gran. Barcelona 1989.
- Ajuntament de Barcelona. **Barcelona sub. El clavegueram de Barcelona.** Barcelona 1986.
- Ajuntament de Barcelona, Corporació Metropolitana de Barcelona. **Inicis de la Urbanística Municipal de Barcelona.** Mostra dels fons municipals de plans i projectes d'urbanisme 1750-1930. 245-268. Barcelona 1985.
- Alcofar, J.Ll. **Montjuïc. Muntanya olímpica i firal. (Història i guia de la muntanya).** 1989.
- Alemany, J. **El Port de Barcelona.** Barcelona 1984.
- Almagro, M., Serra Ràfols, J. de C., Colominas, J. **Carta Arqueològica de Espala: Barcelona.** Madrid 1945.
- Almera, J. "De Montjuïc al Papiol. A través de las épocas geológicas". Barcelona 1880.
- Almera, J. "De Sans a Montjuïc". Boletín del Instituto Geológico y Minero de España. 27: 97-109. 1903.
- Alvarez, A. "Las canteras de Montjuïc". Barcelona 1987.
- Amargós, J. "Anteproyecto de Paseos y Urbanización Rural de la montaña de Montjuich" Barcelona 1894.

- Amich, J. **"Historia del puerto de Barcelona"**. Barcelona 1956.
- Anònim. **"Descubrimiento de una lápida en la montaña de Montjuich"**. Revista Asociación Artística y Arqueológica Barcelonesa. 4: 110-116. 1903-1905.
- Armengol, J. **"Notas históricas del culto a Sta. Maria del Port de Barcelona"**. Barcelona 1947.
- Artis, A. **"Mi puerto de Barcelona"**. Barcelona Atracción. 318: 13-19. 1948.
- Asociación General de Propietarios de la Montaña de Montjuich. **"Instancia al Exmo. Ayuntamiento Constitucional de Barcelona, relativa a las modificaciones que tratan de introducirse en el ante-proyecto de urbanización rural de la montaña de Montjuich, formuladas por el arquitecto J. Amargós en el año 1894"**. Barcelona Imprenta de la Casa Provincial de la Caridad 1908".
- Azaña, M. **"Memorias políticas y de Guerra"**. Madrid 1932.
- Babil, A. **Colonia Julia Augusta Paterna Favencia Barcino**. Madrid 1964.
- Badenas, M. **"Introducción al estudio de cuatro Barrios de la Zona Franca de Barcelona"**. CEU. 1972
- Baile Lison, L. **"Montjuich de antaño. Estampas de la montaña"**. Barcelona 1940.
- Baile Lison, L. **"Montjuich de antaño"**. Barcelona 1942.
- Balil, A. **"La exedra romana de Montjuich"**. 17-18: 273-276. Ampuries 1955-1956.
- Bamks, P.J. **"Montjuïc, the port and the city: a reconsideration"**. El Pla de Barcelona i la seva història. 113-128. Barcelona 1984.
- Bohigas, O. **"Barcelona entre el Pla de Cerdà i el barraquisme"**. Barcelona 1963.
- Bohigas, O. **"Comentarios al Pueblo Español de Montjuich"**. Revista Arquitectura 1961.
- Boletín del Patronato Municipal de la Vivienda. **Montjuïc, una experiencia: El derribo de barracas y el traslado de sus ocupantes a un barrio normal de nueva creación"**. 1964
- Bonal, R. **El districte II**. Barcelona 1970.
- Bonneville, J.N. **"Sur une inscription perdue decouverte sur le Montjuic a Barcelone"**. Faventia. 3/2: 241-249. 1981.
- Bosch i Espelta, J. **Nicolau M. Rubió i Tudurí, director de parcs i jardins municipals**. Ajuntament de Barcelona.

- Bru Sancliment. **Excursió a Montjuich**. Butlletí de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques. 1881.
- Busquets Grau, J. **"La Urbanización marginal"**. Laboratorio de Urbanismo. ETSAB. 1976.
- Busquets, J. **"Las coreas de Barcelona. Estudio sobre la urbanización marginal"**. ETSAB 1974. Tesi doctoral publicada parcialment l'any 1976.
- C.A.U. núm. 21. **La Barcelona de Porcioles**.
- Cabestany, J.F., Sobrequés, J. **La construcció del Port de Barcelona al segle XV**. "Cuadernos de Historia Económica de Cataluña". 7: 41-113. 1972.
- Cambó, F. **Francesc Cambó. Memòries**. (1876-1936) Barcelona 1981.
- Candel, F. **Els altres catalans**. Barcelona 1963.
- Canibell, E. **Un dolmen**. L'Avenç I. 194-197. 1882-1883.
- Cantallops, Ll. i Roca, E. **Estudi sobre el transport públic a la muntanya de Montjuïc**. F.C. Metropolità de Barcelona. 1987.
- Cantallops, Ll. i Roca, E. **Pla Especial de la muntanya de Montjuïc**. Ajuntament de Barcelona 1983-1985.
- Cantera, F., Millás Vallicrosa, J.M. **"Inscripciones hebraicas de Espala"**. Madrid 1956.
- Capmany, M.A., Catany, T., Permanyer, Ll., Sobrequés, J. **Retrobar Barcelona**. Barcelona 1986.
- Carrera Pujal, J. **"Historia del Puerto de Barcelona. Divulgación Hitórica de Barcelona"**. Vol. 4:249-260. 1947
- Carrera Pujal, J. **La Barcelona del segle XVIII**. Barcelona 1951.
- Carreras Candi, F. **Geografía General de Catalunya. La ciutat de Barcelona**. Barcelona 1916.
- Carreras Candi, F. **"Lo Montjuich de Barcelona. Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona"**. 8. 1901.
- Carreras Candi, F. **La Creu Coberta de Barcelona**. Barcelona 1916.
- Casamor, J.M. **"Nace un jardin exótico. Parques y Jardines"**. 1972.
- Castejón, R. **"El movimiento comercial del puerto de Barcelona. Revista de Geografía"**. 1-2. 1974.
- Castillo, A. del, **"El carro ibérico de Montjuich"**. Archivo Español de Arqueología. 19:

- 262-263. 1946.
- **Catàleg del Patrimoni Arquitectònic, Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona.** Ajuntament de Barcelona. 1983.
 - Chabot, G. "Les villes". París 1971.
 - Cirici, A. **Barcelona pam a pam.** Barcelona 1971.
 - Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona. **Barcelona en Joc.** Barcelona 1986.
 - **Concurs d'idees per a la urbanització de la zona de la part baixa del Parc de Montjuïc, convocat per l'Ajuntament de Barcelona.** Arquitectura i Urbanisme. 1935.
 - Conde, R. **El Port i la Marina barcelonina en el segle XV.** Barcelona 1976.
 - Corominas, Miquel. "Suelo, Técnica e Iniciativa en los orígenes del ensanche de **Barcelona**". UPC-ETSAB 1985. Tesi doctoral inèdita.
 - Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo, núm. 106. **El Pla Parcial de Montjuïc.**
 - Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo, núm. 113. "Noucentisme: **La Arquitectura y la Ciudad**".
 - Curet, F. **Visions barcelonines.** Volum X. 1760-1860.
 - Dalmau, R. **Els castells catalans.** vol. 1: 505-515. Barcelona 1967.
 - Dominguez Pelaez, C. **Aproximació a la figura de J.C.N. Forestier.** Ajuntament de Barcelona.
 - DOYMO. **Informe sobre l'accessibilitat i el transport a la muntanya de Montjuïc.** 1986
 - Duran i Sanpere, A. **Montjuïc a l'edat mitjana. La formació d'una gran ciutat.** 1973.
 - Duran Sanpere, A. **Barcelona i la seva història. Vol. I. La formació d'una gran ciutat.** Barcelona 1972.
 - Duran Sanpere, A. **Història de Barcelona: de la Prehistòria al segle XVI.** Barcelona 1975.
 - Duran Sanpere, A. "Barcelona ante el mar. Divulgación Histórica de Barcelona". Vol. 4: 243-248. 1947.
 - Echenique, Marcial. "El **barraquismo de Montjuich**". ETSAB 1965. Tesi doctoral inèdita.
 - Esquella de la Torratxa. **Número monogràfic dedicat a Montjuïc.** 30 de març de 1934.
 - Exposición Barcelona. **Trabajos realizados hasta fin del año 1917**". Barcelona.

- Fabre, J., Pradas, R. **La gent, els barris, el futur.** Barcelona.
- Fabre, J., Huertas, J.M. **Tots els barris de Barcelona.** Vol. IV. Barcelona 1976.
- Fabre, J., Huertas, J.M. **Barcelona, la construcció d'una ciutat.** 1989.
- Faura Sans, M. "Montjuïc. Notas geològiques. Boletín Sociedad Atracción de Forasteros". 28. 1917.
- Faura Sans, M. **Adicions a la fauna miocènica de Montjuïc.** Bulletí de l'Institut Catalana d'Història Natural. 8: 55-60. 1908
- Feliu de Montfort, G. **La població del territori de Barcelona en el segle XIV.** Estudis d'Història Medieval. 1: 61-73.
- Ferrer, A. "La vivienda masiva y la formación de la Barcelona metropolitana: Los polígonos de viviendas en Barcelona. 1950-1975" ETSAB 1982.
- Fita, F. "Barcelona en 1079. Su castillo del Puerto y su aljama hebrea. Boletín de la Real Academia de la Historia". 23. 1903.
- Fita, F. "Barcelona romana: su primer periodo histórico. Boletín Real Academia Historia. 42: 481-483. 1903.
- Fiter, J. **Descripció del fossar dels jueus.** La Rondalla. 10. 1874
- Fomento de Obras y Construcciones S.A. **Album.** Barcelona 1924.
- Font Sagué, N. **Les nostres muntanyes: Montjuïc.** La veu de Catalunya. núm.2, febrer 1907.
- Forestier, J.C.N. "Jardines - Cuadernos de dibujos y planos".
- Fragua, J.M. de la, "Museo Militar y Castillo de Montjuïc". Guia Breve. Barcelona 1970.
- Gaceta Municipal. **La Parroquia industrial de Port.** 1948.
- Galera, M., Roca, F., Tarragó, S. **Atlas de Barcelona. Siglos XVI - XX.** Barcelona 1982.
- Galera Monegal, M. **Bibliografía geogràfica de la ciutat de Barcelona.** Tom II. **La població.**
- Galera, M. "Bibliografía Geográfica de la Ciudad de Barcelona". 2 vol. Barcelona 1973, 1978.
- Garrut, J. M. **L'Exposició Universal de Barcelona de 1888.** Barcelona 1976.
- Garrut, J.M. "Itinerarios de Piedad". Barcelona 1952.

- George, P. "Précis de géographie urbaine". París 1961.
- Gimenez Ruiz, M. "La cuestión de Montjuich". Barcelona 1930.
- Gonzalez, C. "El nombre de Montjuic". **Montjuic història d'una muntanya.** Ajuntament de Barcelona. 1984.
- **Gran Geografia Comarcal de Catalunya.** Vol. 8. Barcelonès i Baix Llobregat. Barcelona 1982.
- **Gran Enciclopedia Catalana.**
- **Granados, J. O.** "Los primeros pobladores del Pla". **El Pla de Barcelona i la seva història.** Barcelona 1984.
- Granados, J.O., Mazaira, L., Miró, M.T., Rovira, C. i Salgot, D. **Montjuic dins el context del món ibèric laietà antic.** 6^è Col.loqui Intern d'Arqueologia de Puigcerdà. 211-218. Puigcerdà 1986.
- Granados, J.O. "Ceràmicas de importación halladas en los silos del Port" *Helike* 1: 163-181. Barcelona 1982.
- Grans temes de l'avenç. núm. 3. "Exposició Internacional de Barcelona del 1929".
- Hernandez Cros J. E., Mora, G. i Pouplana, X. **Arquitectura de Barcelona.** Demarcació de Barcelona del Col.legi d'Arquitectes de Catalunya, 1989.
- Hernandez Cros, J. E., Usandizaga, M. **L'exposició de la muntanya perduda, precisions sobre la urbanització de Montjuic 1859-1929.** Grans temes de l'Avenç, n° 3.
- Hernandez Cros, J. E. **Forestier a Barcelona.** Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme, n° 151.
- Huertas, J.M. "Los parques de Barcelona". Barcelona 1982
- Huertas, J.M. **Itineraris. La muntanya de Montjuic.** Barcelona 1983.
- Huertas, J.M., Fabre, J., Martí, J. **El Montjuic del segle XX.** Barcelona 1969.
- Il.lustració catalana. **La Barcelona d'en Jaussely.** Número extraordinari. Barcelona 1911.
- IMPU. **Obra civil d'instal.lació d'elements mecànics de transport a la muntanya de Montjuic.** Barcelona 1990
- J.B. "Cementerios romanos y hebraicos de Montjuich de Barcelona". *Revista Històrica Latina.* I: 29. 1973.
- Jauregui Anglada, J.M. "Reseña histórica del Puerto de Barcelona y los abrigos

- marítimos de la costa próxima. Puerto de Barcelona. Memoria". 1935.
- Johnson, J. "Urban geography: an introductory analysis". Oxford 1974.
- La Voz de la Montaña". Revista publicada pels barraquistes de Montjuïc el 1968 i 1969. (27 números).
- Laboratori d'Urbanisme. **Cerdà i el seu Eixample a Barcelona**. Barcelona 1992.
- Laborde, A. **Viatge pintorescs i històric. El principat**. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1974.
- Lunverg. **El Poble Espanyol**.
- Lynch, K. "A Theory of Good City Form" Cambridge (Mass) 1981.
- Lynch, K. "Site Planning". Cambridge (Mass) 1980.
- Madurell, M. "Contratos de obras en los Protocolos Notariales. Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos". 105-200.
- Madurell, J.M. "La antigua manufactura de piedras molares en Barcelona". Divulgació Històrica de Barcelona. 12: 125-127.
- Maldonado, F. "La verdad de Montjuich". Barcelona 1962.
- Mariner, S. "Les cognomins de Barcino a la lumière d'une inscription de Caracalla récemment decouverte". Akten des IV Internat. Kongresses für Griechisches und Lateinische Epigraphik. 234-238. Viena 1964.
- Martínez de Ribera. "La ofrenda de los hombres al jardin de Montjuich". Barcelona-Gràfica. "Gaceta Oficial de la Exposición de Barcelona". 66. 1930.
- Masalles, R. M. "Noticia breve sobre el Montjuïc medieval". **Montjuïc: Història d'una muntanya**. Ajuntament de Barcelona. 1984.
- Masriera, A. **Història geològica de Barcelona: alló que ben segur es va esdevenir**. Ciència. 27: 16-19. 1983.
- Mendoza de, E. "La ciudad de los prodigios". Barcelona 1986.
- Millás Vallicrosa, J.M., Duran Sanpere, A. "Una necrópolis judaica en el Montjuich de Barcelona". Sefarad. 7:231-259. 1947.
- Mora, V. "Los judios en Montjuïc". **Montjuïc Història d'una muntanya**. Ajuntament de Barcelona. 1984.
- Morris, J. "History of Urban Form. Before the Industrial Revolution". Londres 1974.
- Navas, D. i Solé, N. **Pla Especial Poble Sec**. Ajuntament de Barcelona 1985.

- Navas, D., Solé, N., Jansana, I., Cos, P. i Gomez, J.R. **Poble Sec. Aproximació a la realitat urbana. Estudis per al coneixement d'un barri.** Vol. 1 i 2.
- Olimpiada Cultural. **Barcelona, la ciutat i el 92.** Barcelona 1990.
- Olives, J., Estruch, J. **El barri de Can Clos a Barcelona un exemple del fenòmen immigratori i d'adaptació al suburbi.** (inèdit). Departament de Geografia. Universitat de Barcelona. 1965.
- Oller, M. **"Dibujos del Parque de Montjuich".** Barcelona 1930
- Piera i Mas, A. **"Mi vida en Fomento".** Barcelona 1986.
- Osorio, C. **"Douze jours a Barcelone. Guide Illustrée".** Barcelona 1909.
- Pallarés, F. **La topografia i els orígens de la Barcelona romana.** "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad". 16: 57-68. 1975.
- Patronato Municipal de la Vivienda de Barcelona. **Memorias años 1957-1991.**
- Pericot, L. **"La Barcelona Antigua. Barcelona a través de los tiempos".** 11-82. 1944.
- Pericot, L. **La pre-Barcelona.** "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad. 3: 21-35. 1962.
- Pi i Arimón. **"Barcelona antigua y moderna".** Barcelona 1854.
- Pi i Arimon. **"Barcelona antigua y moderna".**
- Pi i Arimón. **"Revolución y bombardeo de Barcelona en 1842".** Barcelona 1843.
- Pie, Ricard. **Observant els mapes i plànols: espai, elements i punts de vista en la catografia.** UPC-ETSAB 1988. Tesi doctoral inèdita.
- Prevosti, M.A. **"Restos humanos procedentes de una necrópolis judaica de Montjuich (Barcelona).** Trabajos del Instituto Bernardino de Sahagún de Antropología y Etnología. 12:63-148. 1951.
- Pujols, F. **Montjuic.** Articles. Barcelona.
- Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme. n^a 151. **Especial Nicolau Mª Rubió i Tudurí.** Barcelona 1991
- Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme. n° 188-189. Barcelona 1986.
- Riudor, L. **"Parques y Jardines de la ciudad. Barcelona".** Barcelona 1962.
- Riutort, J. M^a. **"Historia y Leyenda de la fuentes urbanas y campestres de Barcelona.** Monografias históricas de Barcelona". n^a 16.
- Rodá, I. **"La dispersión del poblamiento en el término de Barcelona en la época**

- anterromana. Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad. 17: 47-92. 1977.
- Rodá, I. "Notas arqueológicas: una tumba de <tegulae> en Montjuich. Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad". 16: 57-68. 1975.
 - Rodá, I. "Barcino: su fundación y títulos honoríficos". Symposium de Ciudades Augusteas. II: 225-232. Zaragoza 1976.
 - Rogent, J. Memòria i fitxes del Catàleg d'edificis i monuments de la muntanya de Montjuïc. C.O.A.C.
 - Rovira y Rabassa, A. "Estereotomia de la piedra". Barcelona 1897.
 - Rubió i Tudurí, N. M^a. Forestier. Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme n° 151. 1982.
 - Rubió i Tudurí, N. M^a. Els nostres jardins. Mirador. 41, 43 i 45. 1929.
 - Rué Dalmau, A. "El Puerto de Barcelona" Barcelona 1931.
 - Rusiñol, S. Obres completes.
 - Saarinen, E. "The city: Its growth - its decay - its future". Buenos Aires 1948.
 - Sabaté, Joaquim. "El proyecto de la calle sin nombre: los reglamentos urbanos de la edificación". UPC-ETSAB 1986. Tesi doctoral inèdita.
 - Sabater, T. "Cronologia de Montjuïc". Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo, núm. 86, 1971.
 - Salmeron i Bosch, C. Els trens de Catalunya. Història dels ferrocarrils industrials de Barcelona.
 - San Miguel de la Càmara, M. "Datos para la estratigrafía de Montjuïc. Boletín Real Sociedad Española de Historia Natural". 12: 311-314. 1912
 - San Miguel, A., Masriera, A. "Contribución al estudio petrológico de los niveles de areniscas de Montjuïc (Barcelona). Instituto de Investigaciones Geológicas de la Diputación Provincial". 24: 11-34. 1970.
 - Servei Municipal de Parcs i Jardins. Parc de Montjuïc. Jardins de Mossén Cinto Verdaguer i de Mossén Costa i Llobera. Barcelona 1982.
 - Servei Municipal de Parcs i Jardins. "Tres poetas, tres jardines". Montjuïc 1970.
 - Silva, M. P. 22 anys de Buigas. Barcelona 1981.
 - Sobrequés, J. Història de Barcelona. Volums I, II, III i IV. Enciclopèdia Catalana - Ajuntament de Barcelona. 1991-1992.
 - Solà-Morales i Rubió, I. L'arquitectura de l'Exposició, palaus i pavellons. Grans

- Temes de l'Avenç. n° 3.
- Solà-Morales i Rubió, I. "Exposición Internacional de Barcelona. 1914-1929. Arquitectura y Ciudad". 1983.
 - Solé Sabarís, L. (ed- Aedos). Geografia de Catalunya. Vol. 3. Barcelona 1974.
 - Solé Pla, Calvo Serrallonga. "Apuntes sobre la guia-històrica de Montjuïc". Barcelona 1898.
 - Solé Sabarís, L. "Geología de los alrededores de Barcelona". Madrid 1964.
 - Soria y Puig, A. "Ildefonso Cerdà, hacia una teoría general de la Urbanización. Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos". Ed. Turner 1979.
 - Straus Giroux, F. A gardens Excursions by Allen Lacy. New York 1986.
 - Tafunell, Xavier. "La construcción residencial en el crecimiento económico en Barcelona (1854-1897)". UAB-FL 1988. Tesi doctoral inèdita.
 - Tarradell, M. "Barcelona Antigua" Història de Barcelona: de la Prehistòria al segle XVI. (edit. A. Duran i Sanpere) 55-146. Barcelona 1975.
 - Thos Codina, S. "Estudio sobre los movimientos ocurridos en 1894 en los terrenos de la montaña de Montjuic anexos al cementario del Sudoeste. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona. II 3ª serie: 211-222. 1986.
 - Vazquez Montalban, M. Barcelones. Barcelona 1987.
 - Vega, J. de la, Documents per la carta arqueològica del Pla de Barcelona. Bulletí Mediterrànea. 10: 9-44. 1977.
 - Verrié, F. P. **Barcino Augusta**. Akten des VI Internat. Kongresses für Griechisches und Lateinische Epigraphik. 478-480. Munich 1972.
 - Verrié, F. P. **La Barcelona del Món Antic**. Barcelona en la seva història. Breu història de la ciutat. 7-22. Barcelona 1970
 - Via, L., Padreny, J., **Història bibliogràfica sobre geologia de Montjuïc (Barcelona)**. "Instituto de Investigaciones Geológicas de la Diputación Provincial". 27: 5-63. 1972.
 - Vicente Castells, J. "El mioceno de Montjuïc". Puig Castellar. 1: 4-8.
 - Vila, P., Casassas, Ll. **Barcelona i la seva rodalia al llarg dels temps**. Barcelona 1974.
 - Vilar, P. "Le Port de Barcelona. Annales de Geographie". 1934.
 - Villalta, J. F. "Montjuïc. Geología de los alrededores de Barcelona. Itinerario VI". 99-105. 1964.

- Villalta, J. F., de, Rosell, J. "Contribución al conocimiento de la estratigrafía de **Montjuic**. Instituto de Investigaciones Geológicas de la Diputación Provincial". 19: 83-104. 1965.
- Villoro, J., Riudor, Ll. **Guia dels espais verds de Barcelona. aproximació històrica**. Barcelona 1984.
- Voltes, P. "**Historia de Montjuich y su castillo**". Barcelona 1960.
- Voltes, P. "**La inauguración del Puerto Franco de Barcelona**. Divulgación Histórica de Barcelona. Vol. 14: 63-265. 1974.
- Voltes, P. "**Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria**". 2 vols. Barcelona 1963.
- Young, A. **Viatge a Catalunya 1787. Un anglès a Catalunya en el segle XVIII**. Barcelona 1950.

ARTICLES DE DIARI.

- Balmes, J. "**Un castillo y una ciudad**. La Sociedad". Vol. I, 1843.
- Fiter i Ingles. "**Las fuentes de Montjuich**. La Ilustración". 26-III-1882.
- Carreras Candi, F. "**Lo port de Montjuich (S. X a XV)**. Vela y Remo". VI-1895.
- Fita i Berlanga. "**Lápida romana de Montjuich (cementerio)**. Revista de la Asociación Artística Arqueológica de Barcelona". IV-1903.
- Moliné i Brases. "**La batalla de Montjuich y la mort d'en Clarís**. Bulletí Academia de Bones Lletres. n° 57. I-III-1915.
- Roca i Roca, J. "**La población de Montjuich**. Boletín de la Sociedad de Atracción de Forasteros". n° 29, primer trimestre 1917.
- V. "**El vigia de Montjuich**. El Diario de Barcelona". 3-XI-1917.
- H. "**Montjuich. Noticia de la formación de la montaña**. Diario de Barcelona". 12-II-1918.
- Masriera, A. "**De la Barcelona ochocentista. (Siluetas ciudadanas)**. El vigía de

- Montjuich.** La Vanguardia". 22-VII-1919.
- Carreras Candi, F. "De la historia y la leyenda. La telegrafía óptica en la cumbre de Montjuich. El Noticiero". 4-VII-1920.
 - B. "Efemérides catalanas. 15 de abril de 1806. Las tropas de Felipe V se apoderan de Montjuich. Diario Gráfico". 15-IV-1922.
 - Perbellini, E. "Antigüedades catalanas del Montjuich antiguo. Noticiero Universal". Art. I-II, 2 i 17-VI-1922.
 - B. "Efemérides catalanas. 26 de julio de 1472. Las tropas de Juan II, en su sitio a la Ciudad, se apoderan de la torre de Montjuich. Diario Gráfico". 26-VII-1922.
 - Roure Torrent, J. Les barraques de Barcelona. La Campana de Gracia. 6-VIII-1927.
 - Palau, E. Efemérides catalanes. Del dia 26 a 31 de gener de 1641. D'un vell dietari que parla de la victoria de Montjuich. La Nau. 31-I-1928.
 - Els casals de Montjuich. La Veu de Catalunya. 5-XI-1928.
 - Pallerdols, E. Una inspecció espontània. Montjuich i la Ciutat. La Veu de Catalunya. 24-IV-1928.
 - R.D.A. "Páginas de divulgación ciudadana. La montaña de Montjuich. La Noche". 28-IX-1928.
 - García Falcés, G. "La sonrisa de Montjuich. El Diluvio". 4-XI-1928.
 - M. V. La resurrecció de la vella muntanya. La Nau. 29-XI-1928.
 - Rovira i Virgili. Montjuich, mirador de Barcelona. La Nau. 29-IX-1928.
 - El Funicular de Montjuich. Barcelona Atracción. 4^{art} trimestre de 1928.
 - Roger Pedrosa, J. L'esdevenidor de Barcelona i el castell de Montjuich. La Veu de Catalunya. 4-I-1930.
 - Massó i Ventós, J. Com voldriem veure coronada la muntanya de Montjuich. El Matí. 8 i 23-I-1930.
 - Carreras Candi. "Laye, antecessora de Barcelona en Montjuich. (De la Historia y la Leyenda). Las Noticias". 25-I-1930.
 - Lladó Casanovas, J. Els problemes de la post Exposició. La Veu de Catalunya. 25-I-1930.
 - El Castell de Montjuich. La Veu de Catalunya. 4-IV-1930.
 - "El Maricel Park, esparcimiento y orgullo de Barcelona. El Día Gráfico". 20-V-1930.

- Guixé, J. "La cesión de Montjuich (Problemas barceloneses). El Día Gráfico" 28-V-1930.
- Valldeperes, M. El castell de Montjuich. La Nau. 6-VI-1930.
- Roger. El castell de Montjuich i Barcelona. La Veu de Catalunya. 18-VI-1930.
- La cessió a la Ciutat del castell de Montjuich. Mirador. 19-VI-1930.
- E. N. E. Que cal fer de Montjuich?. La Nau. 1-VII-1930.
- Trillo. "La nueva maravilla de Montjuich: Maricel-Park. El Correo Catalán". 13-VII-1930.
- "El Maricel-Park. Diario de Barcelona". 15-VII-1930.
- M.B. El Parc Maricel. La conquesta de Montjuich. Mirador. 17-VII-1930.
- Giralt Casadesús, R. La urbanització de Montjuich. La Veu de Catalunya. 25-VII-1930.
- M.B. El Negociat de Montjuich. La Publicitat. 25-VII-1930.
- Montoriol, J. L'esdevenidor de Montjuich. El Matí. 29-VII i 8-VIII-1930.
- Rubió i Tudurí, N. M^a. La urbanització de Montjuich. La Veu de Catalunya. 31-VII-1930.
- Giralt Casadesús, R. La urbanització de Montjuich. La Veu de Catalunya. 12-VIII-1930.
- Artís Andreu, A. Montjuich, abans de la Font Màgica. Mirador. 21-VIII-1930.
- Temes Urbans: Montjuich. (Vida artística). La Veu de Catalunya. 21-VIII-1930.
- Valldeperes, M. El castell de Montjuich encara. La Nau. 23-VIII-1930.
- Baiarola. Tots concordes. (Sobre la urbanització de Montjuich). La Veu de Catalunya. 26-VIII-1930.
- Roger. Una victòria ciutadana. (La cessió de Montjuich a la ciutat). La Veu de Catalunya. 31-VIII-1930.
- Maricel Park. Barcelona Atracció. Octubre 1930.
- Romeva, Pau. I el castell de Montjuich?. (Tracta de la cessió del castell). El Matí. 24-IX-1930 y 9-VI-1931.
- Caballé i Clos, T. "El último combate librado en Montjuich (1811). El Noticiero Universal". 30-XII-1930.
- Trillas, G. "El foso de Montjuich. Las Noticias". 5-I-1931.
- Valldeperes, M. El castell de Montjuich. La Nau. 25-IV-1931.

- "Los precursores. La Noche". 28-V-1931.
- Valldeperes, M. **La cessió del castell de Montjuich**. La Nau. 21-VIII-1931.
- Argenté, B. "**La cuestión de Montjuich**". La Vanguardia. 21-VIII-1931.
- "**El castillo de Montjuich que ha sido cedido por el Gobierno de la República a la ciudad de Barcelona**". La Vanguardia. 23-VIII-1931.
- Llates, R. **El castell de Montjuich**. Mirador. 27-VIII-1931.
- Carvajal, M. de "**El castillo de Montjuich**". La Noche. 26 i 29-VIII, 2 i 9-IX i 12 i 24-X-1931.
- Segarra, J.M. de **Montjuich**. Comentari de la probable cessió del castell a la ciutat. Mirador. 27-VIII-1931.
- "**El Ayuntamiento en sesión acuerda la cesión del castillo de Monjuich**. Diario de Barcelona". 9-IX-1931.
- Herrero Besada, Dr. M. "**Montjuich**. (Comentario de un escéptico). El Diluvio". 29-IX-1931.
- "**¿Como cree usted que debería aprovecharse el actual emplazamiento del castillo de Montjuich?**". Las Noticias. 17, 21 i 23-X-1931.
- "**Visita el Alcalde el castillo de Monjuich**. Diario de Barcelona". 30-X-1931.
- **El castell de Monjuich i la Esquerra Republicana de Catalunya**. La Veu de Catalunya, 1-XI-1931.
- A. R. P. **Es construirà a Montjuich un Parc Zoològic que tindrà 28 hectàries d'extensió**. La Humanitat. 19-XI-1931.
- Marinello, M. "**¿Qué será del castillo de Monjuich?**". Barcelona Atracción, nº 246. XII-1931.
- **I la cessió de Montjuich?**. La Veu de Catalunya. 20-XII.1931.
- **La ciutat tindrà el castell de Montjuich**. L'Opinió. 23-XII-1931.
- Valldeperes, M. **La cessió del castell de Montjuich a la ciutat de Barcelona**. La Nau. 31-XII-1931 i 1-I-1932.
- Lian, F. de **Efemèrides catalanes. 24 de gener, any 1641. La Batalla de Montjuich**. El Matí. 24-I-1932.
- Buigas, C. "**Barcelona monumental**. (Pensando en Montjuich). La Vanguardia". 4 i 24-IV-1932.

- Max. "Escolio. Sobre la cesión de Montjuich. (Paradojas). Las Noticias". 21-IV-1932.
- N. M. Els dijous blancs. Mirador. 30-VI i 7-VII-1932.
- Que hi ha del castell de Montjuich?. La Veu de Catalunya. 12-VII-1932.
- "Una buena oportunidad para Barcelona. La Ciudad i el Castillo. Diario de Barcelona. 25-IX-1932.
- Vendrell, F. d'A. Barcelona en funcions de capitalitat. Montjuich i el Parlament Català. La Veu de Catalunya. 8-X-1932.
- Roger. La veu de la Rambla. I Montjuich?. (La cessió del castell). La Veu de Catalunya. 14-XII-1932.
- Rovira i Virgili, A. El castell de Montjuich. La Humanitat. 29-VI-1933.
- "La cesión del castillo de Montjuich. Diario de Barcelona". 22-VII-1933.
- El castell de Monjuich, convertit en museu contra la guerra?. La Publicitat. 23-VII-1933.
- "Una antigua aspiración de los barceloneses. ¿Pasará a ser de la ciudad el castillo de Montjuich?. Las Noticias. 22-IX-1933.
- V. R. El castell de Montjuich. L'Opinió. 27-IX-1933.
- Caravaca, F. "Historia y leyenda de Montjuich. El Día Gráfico. 30-IX i 3-X-1933.
- "La cesión del castillo de Monjuich a la ciudad de Barcelona. Diario de Barcelona". 13-IV-1934.
- "Por la cesión del castillo de Montjuich a la Ciudad. Diario de Barcelona". 7-VIII-1934.
- "Inaugura el alcalde el paseo ascendente de Montjuich. Diario de Barcelona. 24-I-1935.
- J. LL- "Los últimos fusilamientos de Montjuich. El Correo Catalán. 22-II-1935.
- Brunet, M. El castell de Montjuich. (Comentari). La Veu de Catalunya, 24-III-1935.
- "Manifestaciones del Sr. Pich i Pon, sobre las demandas hechas a Serrano. Diario de Barcelona". 13-IX-1935.
- "El general Núñez de Prado inspecciona el castillo de Montjuich. Diario de Barcelona". 14.XI.1935.
- "Companys iza la bandera catalana en el recinto fortificado de Montjuich. Diario de Barcelona". 23.VIII-1936.

- **Montjuich per Catalunya.** La Veu de Catalunya. 23-VIII-1936.
- **Quina destinació es donarà al castell de Montjuich?.** La Veu de Catalunya. 26-VIII-1936.
- **El castell de Montjuich ja és dels catalans.** La Publicitat. 25-VIII-1936.
- **Cillero, V.** "El castillo de Montjuich es ya del pueblo. Renovación". 29-VIII-1936.
- **Sanjuan, C.** "¡Montjuich!. El Diluvio". 29-VIII-1936.
- **Reparaz, G. de** "Nuestro regreso a la edad de las cavernas. Ideas de crear un túnel en la montaña de Montjuich. Confederación Nacional del Trabajo. (C.N.T.)". 10-VII-1938.
- **Juliá Gayá, J.** "Páginas vividas. Las últimas horas de dominación marxista en Montjuich. La Vanguardia Española". 8-II-1939.
- **"Alocución del general Garcia Escámez respecto a la creación de un monumento a los caídos por Dios y por España en el castillo de Montjuich.** Diario de Barcelona". 25-I-1940.
- **"Contribuye el Ayuntamiento con 50.000 pesetas a la suscripción del monumento en los fosos de Santa Elena del castillo de Montjuich.** Diario de Barcelona". 20-II-1940.
- **"La Comisión Gestora de la Diputación Provincial acuerda contribuir con 15.000 pesetas al monumento de los fosos de Santa Elena de Montjuich.** Diario de Barcelona". 24-II-1940.
- **"En los fosos de Santa Elena, misa dominical.** Diario de Barcelona". 9-IV-1940.
- **"Homenaje en Montjuich en memoria de los diez fusilados del gran Complot.** Diario de Barcelona". 25-VI-1940.
- **"Visita del general Alfredo Kindelán a la fortaleza de Montjuich.** Diario de Barcelona. 7-VI-1941.
- **"Relieve de la Ciudad. La montaña sacrificada.** La Prensa". 23-VII-1941.
- **"La Comisión municipal permanente, en sesión del día 9, destina 118.446 pesetas para la reconstrucción y replanteo del vivero municipal, Montjuich.** Diario de Barcelona". 11-IX-1942.
- **"Hácese cargo del mando del castillo de Montjuich el teniente coronel de Infantería Don Sebastián Gomila Garcia.** Diario de Barcelona". 3-IX-1943.
- **Sempronio.** "Paseo por Montjuich. Sabor tradicional de Montjuich. Barcelona

- Atracción" nº 303. 1945.
- "Montjuich y su castillo. Historia de la fortaleza. Destino" nº 414. 23-VI-1945.
 - Puerto, M. del "La excursión al Montjuich castizo. Destino" nº 414. 23-VI-1945.
 - Capdevila, M. "Montjuich y sus transformaciones. El Noticiero Universal". 28-VII-1945.
 - Suñer, R. "Noticia del merendero en la montaña de Montjuich. El Correo Catalán". 27-III-1946.
 - "El otro cementerio de la montaña. Montjuich hace honor a su nombre. Destino" nº 439. 15-VII-1946.
 - Suñé, R. "Estampas barcelonesas. Montjuich visto por el Rector de Vallfogona. El Correo Catalán". 25-II-1947.
 - Suñé, R. "Estampas barcelonesas. Tarde dominguera, en Montjuich. El Correo Catalán". 27-V-1947.
 - Puerto, M. del "Los encantos del Montjuich actual. Destino". 18-VI-1949.
 - "La montaña de Montjuich. Carece de un servicio público de transporte. Diario de Barcelona". 17-VI-1950.
 - Bertran Pijoan, L. "Montjuich ciudad. Solidaridad Nacional". 21-VII-1950.
 - Suñé, R. "El Montjuich de Barcelona. El Correo Catalán". 6-X-1950.
 - Suñé, R. "Lance en Montjuich. El Correo Catalán". 26-V-1951.
 - "Obras de urbanización en Montjuich. La Vanguardia Española". 24-VIII-1951.
 - Marcús. "Nuestra Ciudad: Mañana de domingo en Montjuich. Noticiero Universal". 17-XI-1951.
 - Sempronio. "Misión en Montjuich. Sobre el grupo de barracas en la montaña de Montjuich. Diario de Barcelona". 9-III-1954.
 - A. Ll. "La agonía de los merenderos. Montjuich entre dos verbenas. Destino". 26-VI-1954.
 - Clarasó, M. **Montjuich**. La Vanguardia. 7-IV-1955.
 - Andraitx, L. d' "Retablo del sol. Una noche en Montjuich. sobre el surtidor iluminado. Diario de Barcelona". 2-VI-1955.
 - Bernabé Oliva, J. "Revalorización cívica y urbanística de la montaña de Montjuich. La Vanguardia". 17-VII-1955.

- Navigator. "Montjuich, recinto y verbenas. Diario de Barcelona". 24-VII-1955.
- Manzano, R. "Barcelona debe proyectar la Montaña iluminada de Montjuich. Revista". 25 i 31-VIII-1955.
- Amich Bert, J. "Historia del vigia de Montjuich. Destino". 3-IX-1955.
- Vázquez Prada, F. "Hay que valorar la montaña de Montjuich. La Prensa". 3-X-1955.
- M.J.G. "Montjuich, marco excepcional para un certamen, gran concierto de la Feria de Muestras en su recinto. Noticiero Universal". 16-VI-1956.
- Llogel, M. "Estampas barcelonesas. Del Montjuich de antaño. El Correo Catalán". 12-VIII-1956.
- Sempronio. "Las cosas como son. Bailando en Montjuich. Diario de Barcelona". 15-VII-1956.
- Voltes, P. "Más sobre el vigía de Montjuich. La Vanguardia Española". 18-VIII-1956.
- Voltes, P. "La revalorización del Parque de Montjuich. La Vanguardia Española". 17-I-1957.
- Vázquez Prada, F. "Hay que hacercar a la ciudad la montaña de Montjuich. La Prensa". 23-I-1957.
- Vázquez Prada, F. "Ya esta iniciada la revalorización de la montaña de Montjuich. La Prensa". 8-II-1957.
- "Las Fuentes de Montjuich. La Vanguardia Española". 14-IV-1957.
- "Acaba de constituirse la Asociación de Amigos de Montjuich. Solidaridad Nacional". 9-V-1957.
- Voltes, P. "Lo que suena y lo que no suena en Montjuich. La Vanguardia Española". 28-V-1957.
- Llopis, A. "Cara y Cruz de Montjuich. Diario de Barcelona". 13-VI-1957.
- "La recuperación de Montjuich. Diario de Barcelona". 23-VI-1957.
- Voltes, P. "La Torre de vigía de Montjuich. La Vanguardia Española". 25-VI-1957.
- "El telégrafo de señales de Agustín Mauri en lo alto de Montjuich. Destino". 29-VI-1957.
- "Hacia la revolución de Montjuich. Revista". 13 al 19-VII-1957.
- Voltes, P. "Buenos augurios para Montjuich. (Se refiere a la supresión de barracas). La Vanguardia Española". 26-VII-1957.

- Solegat, M. "Montjuich ayer y hoy. El Correo Catalán". 28-VII-1957.
- Castillo, J. del "La Asociación de Amigos de Montjuich confía en la pronta y total urbanización de la montaña. El Noticiero Universal". 5-II-1958.
- "Visitantes ilustres de las fuentes luminosas de Montjuich. La Vanguardia Española". 9-II-1958.
- Cerro, A. del "El Palacete Albéniz del Parque de Montjuich. Noticiero Universal". 12-II-1958.
- "Montjuich para todos. Diario de Barcelona". 25-II-1958.
- Sempronio. "Vigilando al vigía (de Montjuich). Diario de Barcelona". 2-X-1958.
- "La montaña de Montjuich y su parque, bello paraje para los barceloneses. Solidaridad Nacional". 17-V-1959.
- "Dos nuevos jardines infantiles en el Parque de Montjuich. La Vanguardia Española". 18-VII-1959.
- "Montjuich ayer y hoy. Hosteleria y Turismo". 9-X-1959.
- "¡Por fin! La transformación de Montjuich. Diario de Barcelona. 12-I-1960 - El Correo Catalán". 13-I-1960.
- Castillo, J. del "El castillo de Montjuich será cedido a Barcelona. Garbo". 23-I-1960.
- Alsina, J. "De Laye, castillo famoso. Se acabaron las guerras para el viejo fuerte de Montjuich. El Correo Catalán". 25-I-1960.
- Voltes, P. "Hacia un Montjuich espléndido. La Vanguardia Española". 27-II-1960.
- Gomez Melenchón, I. "Barcelona convierte Montjuich en su parque urbano. Montjuich :construir la montaña. La Vanguardia". 15-XI-1987.
- Caballero, J. "El Ayuntamiento quiere llevar el metro hasta el Anillo Olímpico. La Vanguardia". 17-XI-1987.
- Marzo, J.LL. La natura fictícia. Avui. 13-VIII-1989.
- Muntané, I. Montjuic una petita ciutat. Avui. 13-VIII-1989.
- Subirà, J. i Ariza, J. Pujar a l'Estadi en cotxe es pot fer en un temps de quatre minuts per dotze itineraris. El metro, els ferrocarrils i el tramvia: iniciatives de transport. Avui. 23-X-1989.
- Tordera, J. "Montjuic ensancha sus pulmones. El Periodico de Cataluña". IX-1992.
- Permanyer, Ll. "Casi cuatro siglos de jardines botànics. La Vanguardia". 15-XI-1992.